

Okul Takım Sporlarına Katılan ve Katılmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğiliminin İncelenmesi

Sevinç NAMLI¹ Burak KARABABA^{*1} Eda YILMAZ¹ Ferhat CANYURT¹
Nefise ÇELİK¹ Deniz BEDİR¹

¹ Erzurum Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ERZURUM

 10.31680/gaunjs.1586577

Orijinal Makale / Original Article

Geliş Tarihi / Received: 16.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 11.12.2024

Yayın Tarihi / Published: 27.12.2024

Öz

Bu araştırma, okul spor takımlarına katılımın ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisini incelenmek amacıyla tasarlanmıştır. 500 ortaöğretim öğrencisi (160 Kadın, 340 Erkek) ile yürütülen araştırmada 291 katılımcı ortaöğretim spor takımlarında yer almazken, 209 katılımcı ortaöğretim spor takımında yer almaktadır. Toplanan veriler SPSS v.26.0 Paket programı ile analizlere tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, katılımcıların cinsiyet değişkeni okul takımında yer alma durumuna göre, fiziksel saldırganlık alt boyutunda kadınlar lehine, düşmanlık alt boyutunda ise erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Şiddet duygusu, bilişim aracılığı ile şiddet alt boyutlarında ve şiddet eğilimi toplam puanlarında kadın katılımcıların, Şiddet Uygulama alt boyutunda ise erkek katılımcıların daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların cinsiyet değişkeni okul takımında yer almama durumuna göre ise fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, saldırganlık ölçeği toplam puanı, şiddet duygusu, bilişim aracılığı ile şiddet, zarar verme alt boyutlar ile şiddet eğilimi toplam puanlarında erkek katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu ve sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların okul takımında yer alma durumuna göre yapılan analizler sonucunda ise saldırganlık tüm alt boyutları ve toplam puanlarında hayır cevabını verenlerin evet cevabını verenlere kıyasla daha yüksek puanlara sahip oldukları ve sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ek olarak zarar verme, bilişim aracılığı ile şiddet ve şiddet eğilimi toplam puanında benzer şekilde hayır cevabını veren katılımcıların puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şiddet eğilimi ve saldırganlık arasındaki ilişkinin incelendiği analizler sonucunda aralarında pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Öğrenci, Okul Takımları, Okul Sporları, Saldırganlık

An Examination of Aggression and Violence Tendencies Among Secondary School Students Participating in and Not Participating in School Team Sports

Abstract

This study was designed to examine the impact of participation in school sports teams on secondary school students' tendencies toward violence and levels of aggression. The research involved 500 secondary school students (160 females, 340 males). Among the participants, 291 students did not participate in school sports teams, while 209 students were members of such teams. The collected data were analyzed using the SPSS v.26.0 software package. The analyses revealed statistically significant differences based on gender and participation in school teams. Specifically, females scored significantly higher on the physical aggression sub-dimension, whereas males scored higher on the hostility sub-dimension. In terms of violence-related tendencies, female participants exhibited higher mean scores in the feelings of violence and cyber-violence sub-dimensions, as well as in total violence tendency scores. Conversely, male participants scored higher in the violence application sub-dimension. Among participants who did not participate in school sports teams, males had significantly higher mean scores in physical aggression, verbal aggression, total aggression scores, feelings of violence, cyber-violence, harm sub-dimensions, and total violence tendency scores. These results were found to be statistically significant. When analyzing the data based on participation in school sports teams, it was observed that those who responded "no" to participating scored higher across all sub-dimensions of aggression and total aggression scores compared to those who responded "yes." These differences were also statistically significant. Similarly, participants who responded "no" had higher scores in harm, cyber-violence, and total violence tendency compared to those who responded "yes." Finally, the analyses examining the relationship between tendencies toward violence and aggression identified a positive

*Sorumlu Yazar: Burak KARABABA

E-mail: burak.karababa@erzurum.edu.tr

correlation between the two. This finding suggests that as aggression levels increase, tendencies toward violence also tend to rise.

Keywords: Violence, Students, School Teams, School Sports, Aggression

Giriş

Geçmişten günümüze kadar var olan bütün toplumlarda ve düşünce sistemlerinde birçok değişimin yaşandığı, ancak saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin her zaman varlığını koruduğu bilinmektedir (Şahin ve Owen, 2009). Saldırganlığın, yaşamın temel içgüdülerinden biri olup, bireyin hayatta kalabilmesi için gerekli davranışların temel kaynağı ve itici gücü olarak önemli bir rol oynadığı söylenmektedir (Karataş, 2008). Benzer şekilde Anderson ve ark., (2003), ailesel, çevresel veya medya aracılığı ile şiddete maruz kalmanın saldırganlığı bir başa çıkma mekanizması veya çatışma çözme yöntemi olarak normalleştirebileceğini savunmaktadırlar (Anderson ve ark, 2003). Ancak birey tarafından kendini savunma mekanizması olarak gördüğü şiddet ve saldırgan davranışlarının, optimal seviyenin üzerinde olması, bireylerin sosyal ilişkilerinde, psikolojik durumlarında ve genel yaşam kalitesinde olumsuz etkiler yaratabileceği; aşırı saldırgan davranışların kişiler arası ilişkilerde çatışmalara yol açarak sosyal izolasyon riskini artırdığı ve bireylerde depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunları tetiklediği ifade edilmektedir (Dodge ve ark., 2006).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2014), 133 ülkeden gelen veriler doğrultusunda "Şiddetin Önlenmesine İlişkin Küresel Durum Raporu" dünya çapında gençler arası şiddet olaylarının %53 gibi büyük bir orana sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri olarak Kesen ve ark., (2007), okul çağındaki çocukların ve genç ergenlerin, liderlik vasfını geliştirme, grup içinde kabul görme ve toplumda itibar kazanma ihtiyacını tatmin etmek amacıyla saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine başvurduğu belirtmektedirler. Günümüzde, gençler arasında yaygınlaşan şiddet ve saldırganlık davranışları, en fazla zaman geçirdikleri yerlerden biri olan eğitim ortamında karşılaşılan önemli sorunlardan biri haline gelerek, bireylerin sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarını, akademik başarılarını ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür (Farrington, 2007). Araştırmacılar, ergenler arasındaki saldırganlık ve öfkenin tek bir nedene bağlı olarak gelişmediği, cinsiyet, eğitim kurumu, ebeveyn tutumları, ebeveynlerin eğitim seviyesi, aile gelir düzeyi ve gelişimsel zorluklar gibi çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterebileceğini bildirmektedir (Karataş, 2008; Kaplan ve Aksel, 2013; Olweus, 1980; Sadeghi ve ark,

2014). Tüm bu unsurların yanı sıra, bireylerin aktif katılım sağladıkları sosyal etkinliklerin de saldırganlık ve şiddet eğilimlerinde belirleyici bir diğer faktör olarak rol oynayabileceğini söylenebilir. Özellikle ergenlik döneminde artan fiziksel enerjinin etkili bir şekilde yönlendirilebileceği en önemli alanlardan biri olan sporun, gençlere saldırganlık dürtülerini toplumsal normlara uygun ve zararsız yollarla ifade etmeyi öğretilmediği ortaya konmaktadır (Duman, 2009).

Fiziksel aktivite ve spor yoluyla gençlerin enerjilerini olumlu bir yönde kullanmaları, duygusal gerilimlerini azaltmaları ve saldırgan eğilimlerini kontrol altına almalarının mümkün olduğu araştırmacılar tarafından savunulmaktadır (Endresen ve Olweus, 2005). Özellikle takım sporlarına katılımın gençlerde sosyal beceri gelişimini desteklediğini, empati düzeylerini artırdığını ve saldırgan davranışları azalttığını tespit edilmiştir (Shields ve Bredemeier, 2009). Ancak sporun saldırganlık ve şiddet üzerindeki etkisi karmaşık bir yapıya sahiptir; örneğin, bireysel rekabetin yüksek olduğu bazı spor türlerinin saldırganlık eğilimlerini tetikleyebileceği yönünde bulgulara da literatürde rastlanmıştır (Reynes ve Lorant, 2004). Benzer şekilde sporun, zihinsel ve fiziksel olarak rakipleri yenerek tatmin sağladığı düşünülen araştırmaların yanı sıra, saldırganlık arzularını bastırmadığı, aksine bu arzuları daha da artırdığı ifade edilen çalışmalara rastlamak mümkündür (Derwent ve ark., 2010). Dolayısıyla spora katılımın gençler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlayan yeni ve güncel literatür bulgularına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; spora katılımın gençler üzerindeki etkilerini belirlenmesi kurgusuyla yola çıkarak, okul sporlarına katılan ve katılmayan öğrencilerin/gençlerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerini karşılaştırılması ve sporun gençlerin davranışsal gelişimi üzerindeki etkilerini incelenmesidir. Özellikle okul sporlarına katılımın, öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerinde nasıl bir farklılık yarattığı değerlendirilerek, eğitimciler ve ebeveynler için rehber niteliğinde bilgiler sunulması hedeflenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama desenine göre kurgulanmış olup var olan durumu belirli kriterler doğrultusunda ortaya koymayı hedeflemektedir (Fraenkel ve ark., 1993).

Evren ve Örneklem

Araştırmada, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan ölçek madde sayısının 10 katı kadar katılımcıya ulaşma prensibine (Akbulut ve Çapık, 2022) uygun olarak veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam madde sayısı 49 olup, en az 490 katılımcıdan veri elde edilmesi gerekmektedir. Çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi benimsenmiş ve katılımcıların en az bir yıl boyunca aktif olarak okul takımlarında yer alması kriteri belirlenmiştir. Eksik ve hatalı veri ihtimaline karşı, beden eğitimi öğretmenleri aracılığıyla gönüllülük esasına gözetilerek 543 katılımcıya ulaşılmış; eksiksiz ve hatasız doldurulan 500 anket, istatistiksel analizlere dahil edilmiştir. Erzurum ilinde bulunan altı ortaöğretimden toplanan veriler okul sporlarına katılan öğrencilerden bireysel spor yapan öğrencilerin sayıca az olması nedeniyle sadece takım sporu yapanlar ile sınırlandırılmıştır. Araştırma tasarlandıktan sonra xxx Üniversitesi Etik Kurul Komisyon onayı ile yürütülmüştür (Toplantı Sayısı:05, Karar Sayısı:14, Tarih:25.04.2024). Katılımcılara ait demografik değişkenler Tablo 1'de verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği: Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen, bu ölçek, beşli likert tipi olup 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık olmak üzere dört alt ölçeğe sahiptir. Türkçeye uyarlama çalışması Madran (2012) tarafından yapılmış ve dört faktörlü yapı desteklenerek ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu doğrulanmıştır. Türkçe formun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiş; tüm ölçek için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.85, fiziksel saldırganlık alt ölçeği için alfa değeri 0.78, sözel saldırganlık için 0.48, öfke alt ölçeği için 0.76 ve düşmanlık alt ölçeği için ise 0.71 olarak rapor edilmiştir. Bu çalışma için yapılan güvenilirlik katsayısı ,88 olarak tespit edilmiştir.

Şiddet Eğilimi Ölçeği: Haskan ve Yıldırım tarafından 2012 yılında geliştirilen Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ), 20 maddeden oluşan üçlü derecelendirmeli bir ölçektir (3 = her zaman, 2 = bazen, 1 = hiçbir zaman). Ölçekten alınabilecek toplam puan 20 ile 60 arasında değişir ve yüksek puanlar şiddet eğiliminin yüksek olduğunu gösterir. Yapı geçerliği kapsamında faktör analizi, öz değeri 1'den büyük 4 faktör belirlemiş ve toplam varyansın %55.45' ini açıklamıştır. ŞEÖ'nün benzer ölçek geçerliliği, Saldırganlık Ölçeği (SÖ) ile .64 korelasyon göstererek pozitif ve anlamlı bir ilişki sunmuştur.

Güvenirlik analizlerinde ŞEÖ'nün Cronbach alfa katsayısı .87 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için yapılan güvenirlik analizinde .85 olarak tespit edilmiştir

Verilerin analizi

Sporculardan toplanan veriler üzerinde yapılan analizlerin, kolerasyon ve demografik değişkenlere dayalı incelemelerde gerekli olan parametrik kriterleri karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, verilerin normal dağılım özelliği taşıyıp taşımadığı incelenmiş ve değişkenlere bağlı olarak normal bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Skewness ve Curtosis normallik testi sonuçlarına göre, verilerin ± 1 aralığında dağıldığı (Tablo 2) tespit edilmiş ve bu nedenle parametrik testler tercih edilmiştir (Büyüköztürk, 2014). Analiz sürecinde, değişkenler arasındaki ilişkileri ve çoklu bağlantı probleminin bulunmadığını belirlemek için Pearson Moment Korelasyon Testi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında demografik değişkenlere ilişkin verilere t-testi de uygulanmış ve tüm istatistiksel hesaplamalarda anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Demografik Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	160	32
	Erkek	340	68
Spor Yapma Durumu	Evet	209	41.8
	Hayır	291	58.3
Toplam		500	%100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %32'sinin kadın, %68'inin ise erkek olduğu görülmektedir. Spor yapma durumu değerlendirildiğinde, katılımcıların %41,8'inin aktif olarak spor yaptığı, %58,3'ünün ise spor yapmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Normallik Dağılımı

Ölçek adı	n	Min.	Mak.	Mean	Ss.	Skewness	Curtosis
Fiziksel	500	10	45	23.81	6.99	0.68	0.26
Düşmanlık	500	9	40	27	5.31	-0.19	-0.16
Öfke	500	8	35	21.71	5.47	0.10	-0.60
Sözel	500	8	25	15.73	3.13	0.27	0.11
Saldırganlık Top.	500	56	145	88.25	16.21	0.62	0.02

Şiddet Duygusu	500	6	18	9.11	2.34	0.92	1.32
Bilişim Aracılığı ile Şiddet	500	4	12	7.35	1.98	0.35	-0.56
Zarar Verme	500	5	14	7.33	2.12	0.94	0.12
Başkasına Şiddet Uygulama	500	5	14	8.41	1.69	0.28	-0.27
Şiddet Eğilimi Top.	500	20	56	32.21	6.57	0.72	0.49

Tablo 2 incelendiğinde ölçeklerin alt boyut ve toplam puanlarının çarpıklık ve basıklık (+1,-1) değerleri açısından normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Okul Takımında Olma Durumuna Göre Cinsiyet Değişkeni Açısından Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerinin Karşılaştırılması

Ölçek adı	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss.	t	p(sig.)
Fiziksel	Kadın	99	23.35	5.54	-3.222	.01*
	Erkek	110	20.89	5.30		
Düşmanlık	Kadın	99	23.34	4.93	3.940	.00*
	Erkek	110	26.30	5.86		
Öfke	Kadın	99	19.15	4.20	2.730	.06
	Erkek	110	20.95	5.13		
Sözel	Kadın	99	15.07	3.01	0.175	.85
	Erkek	110	15.13	2.19		
Saldırganlık Top.	Kadın	99	80.91	11.28	1.410	.15
	Erkek	110	83.28	12.74		
Şiddet Duygusu	Kadın	99	9.71	1.61	-6.711	.00*
	Erkek	110	8.16	1.70		
Bilişim Aracılığı ile Şiddet	Kadın	99	7.49	1.56	-2.459	.01*
	Erkek	110	6.9	1.78		
Zarar Verme	Kadın	99	6.82	1.81	-0.527	.54
	Erkek	110	6.68	1.68		
Başkasına Şiddet Uygulama	Kadın	99	7.62	1.33	3.469	.001*
	Erkek	110	8.35	1.66		
Şiddet Eğilimi Top.	Kadın	99	31.66	4.62	-2.241	.02*
	Erkek	110	30.1	5.39		

Tablo 3'te katılımcıların cinsiyet değişkenine göre, fiziksel saldırganlık alt boyutunda ($\bar{x} = 23.35$) erkeklerden ($\bar{x} = 20.89$) daha yüksek olduğu, Düşmanlık alt boyutunda ise erkek katılımcıların ($\bar{X} = 26.3$) kadın katılımcılara oranla ($\bar{x} = 23.34$) daha yüksek düşmanlık puanına sahip olduğu ve bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Şiddet Duygusu, Bilişim Aracılığı ile Şiddet alt boyutlarında ve şiddet eğilimi toplam puanlarında kadın katılımcıların ($\bar{x} = 9.71$, $\bar{x} = 7.49$, $\bar{x} = 31.66$) daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Diğer yandan Başkasına Şiddet Uygulama alt boyutunda ise erkek katılımcıların ($\bar{x} = 8.35$) kadın katılımcılara

oranla ($\bar{x} = 7.62$) daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Saldırganlık ölçeğinin; fiziksel ve düşmanlık alt boyutları ile şiddet eğilimi ölçeğinin; şiddet duygusu, bilişim aracılığı ile şiddet, başkasına şiddet uygulama ve şiddet eğilimi toplam puanların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 4. Katılımcıların Spor Okul Takımında Olmama Durumuna Göre Cinsiyet Değişkeni Açısından Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerinin Karşılaştırılması

Ölçek adı	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss.	t	p(sig.)
Fiziksel	Kadın	61	23.84	6.84	-5.530	.00*
	Erkek	230	29.63	8.69		
Düşmanlık	Kadın	61	28.36	4.45	-1.081	.28
	Erkek	230	29.06	4.68		
Öfke	Kadın	61	22.7	5.68	-0.994	.32
	Erkek	230	23.50	5.50		
Sözel	Kadın	61	15.9	3.32	-2.782	.006*
	Erkek	230	17.24	3.49		
Saldırganlık Top.	Kadın	61	90.81	16.75	-3.527	.00*
	Erkek	230	99.45	17.98		
Şiddet Duygusu	Kadın	61	8.79	2.37	-6.250	.00*
	Erkek	230	11.03	2.88		
Bilişim Aracılığı ile Şiddet	Kadın	61	7.14	2.04	-5.324	.00*
	Erkek	230	8.72	2.09		
Zarar Verme	Kadın	61	7.56	2.23	-2.839	.05*
	Erkek	230	8.47	2.22		
Başkasına Şiddet Uygulama	Kadın	61	8.76	1.71	1.382	.16
	Erkek	230	8.42	1.74		
Şiddet Eğilimi Top.	Kadın	61	32.27	6.90	-4.292	.00*
	Erkek	230	36.65	7.74		

Tablo 4. İncelendiğinde Fiziksel, Sözel ve Saldırganlık toplam puanlarında erkek katılımcıların ($\bar{x} = 29.63$, $\bar{x} = 17.24$, $\bar{x} = 99.45$) kadın katılımcılara oranla ($\bar{x} = 23.84$, $\bar{x} = 15.9$, $\bar{x} = 90.81$) daha yüksek puan aldıkları ve bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Şiddet Duygusu, Bilişim Aracılığı ile Şiddet, Zarar Verme ve Şiddet Eğilimi toplam puanlarında erkek katılımcıların ($\bar{x} = 11.03$, $\bar{x} = 8.72$, $\bar{x} = 8.47$, $\bar{x} = 36.65$) ortalama puanlarının kadın katılımcılara oranla ($\bar{x} = 8.79$, $\bar{x} = 7.14$, $\bar{x} = 7.56$, $\bar{x} = 32.27$) daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 5. Katılımcıların Spor Yapma Durumu Değişkeni Açısından Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerinin Karşılaştırılması

Ölçek adı	Spor Yapma Durumu	n	$\bar{x}$	ss.	t	p(sig.)
Fiziksel	Evet	209	22	5.5	-4.663	.01*
	Hayır	291	25	7.6		
Düşmanlık	Evet	209	25.9	5.6	-7.836	.01*
	Hayır	291	28.5	4.5		
Öfke	Evet	209	20	4.7	-5.718	.01*
	Hayır	291	22.8	5.6		
Sözel	Evet	209	15.1	2.6	-3.671	.01*
	Hayır	291	16.1	3.4		
Saldırganlık Top.	Evet	209	82.1	12.1	-7.184	.01*
	Hayır	291	92.6	17.3		
Şiddet Duygusu	Evet	209	8.9	1.8	-1.300	.08
	Hayır	291	9.2	2.6		
Bilişim Aracılığı ile Şiddet	Evet	209	7.1	1.7	-1.406	.09
	Hayır	291	7.4	2.1		
Zarar Verme	Evet	209	6.7	1.7	-4.630	.01*
	Hayır	291	7.7	2.6		
Başkasına Şiddet Uygulama	Evet	209	8	1.5	-4.173	.01*
	Hayır	291	8.7	1.7		
Şiddet Eğilimi Top.	Evet	209	30.8	5.1	-3.652	.01*
	Hayır	291	33.1	7.3		

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların spor yapma değişkenine göre farklı alt boyutlarda gösterilen davranış farklılıklarını ortaya koymaktadır. Fiziksel Saldırganlık alt boyutunda, spor yapan katılımcıların ortalama fiziksel saldırganlık puanı ($\bar{x} = 22$), spor yapmayanlardan ($\bar{x} = 25$) anlamlı olarak daha düşüktür. Bu bulgu, spor yapmayan bireylerin fiziksel saldırganlık düzeyinin spor yapanlara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Düşmanlık alt boyutunda spor yapan katılımcıların ($\bar{x} = 24.9$), spor yapmayanlara ($\bar{x} = 28.5$) oranla daha düşük düşmanlık puanına sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç, spor yapmayan bireylerin düşmanlık hissini daha yoğun olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Öfke alt boyutunda da spor yapan katılımcıların ortalama öfke puanı ($\bar{x} = 20.1$) spor yapmayanlardan ($\bar{x} = 22.8$) anlamlı derecede daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu, spor yapmayan bireylerin öfke hissini daha yoğun yaşadığını ifade etmektedir. Sözel Saldırganlık alt boyutunda spor yapan ($\bar{x} = 15.1$) ve yapmayan ($\bar{x} = 16.1$) katılımcılar arasında anlamlı fark saptanmıştır. Bu durum, spor yapmayan bireylerin sözel saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Saldırganlık Toplam puanında da spor yapan ($\bar{x} =$

82.1) ve yapmayan ($\bar{x} = 92.6$) katılımcılar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum, spor yapmanın genel saldırganlık düzeyini azaltıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Şiddet Duygusu alt boyutunda ise spor yapan katılımcıların ortalama şiddet puanı ($\bar{x} = 8.9$), spor yapmayan katılımcıların puanından ($\bar{x} = 9.2$) daha düşük bulunmuş olsa da, bu fark anlamlı bulunmamıştır. Benzer bir durum Bilişim Şiddeti alt boyutunda da gözlemlenmiştir; spor yapan katılımcıların ortalama bilişim şiddeti puanı ($\bar{x} = 7.1$), spor yapmayanlardan ($\bar{x} = 7.4$) düşük olsa da bu fark anlamlı bulunmamıştır. Zarar Verme alt boyutunda spor yapan ($\bar{x} = 6.7$) ve yapmayan ($\bar{x} = 7.7$) katılımcılar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum, spor yapmayan bireylerin zarar verme eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Başkasına Şiddet Uygulama alt boyutunda da spor yapan katılımcıların ortalama puanı ($\bar{x} = 8$), spor yapmayanlardan ($\bar{x} = 8.7$) anlamlı derecede daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu, spor yapmanın başkasına şiddet uygulama eğilimini azaltabileceğini göstermektedir. Son olarak, Şiddet Toplam puanında spor yapmayan katılımcıların ortalaması ($\bar{x} = 33.1$), spor yapanlardan ($\bar{x} = 30.8$) anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, spor yapmanın genel şiddet eğilimi düzeyini azaltıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Bu veriler, spor yapmanın saldırganlık ve şiddet davranışları üzerinde olumlu etkiler yarattığını, bu davranışların düzeyini azalttığını göstermektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Şiddet Eğilimi ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

		1	2
1- Şiddet Eğilimi	r	1	
	p	-	
	n	500	
2-Saldırganlık	r	.802**	-
	p	.000	1
	n	500	500

Tablo 6'da yapılan korelasyon analizi sonucunda katılımcıların şiddet eğilimi ve saldırganlık toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde ve yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmektedir ($r=.802^{**}$ $p < 0.05$). Katılımcıların şiddet eğilimi düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Şiddet toplumda bireyin başka bireye veya canlılara yönelik sergilediği fiziksel, sözel, ekonomik, cinsel veya psikolojik olarak sergilediği rahatsız ve hoş olmayan

davranışların tümünü içermektedir. Toplumlar geliştikçe bu davranışın azalması beklenirken sosyal medya ve haber kaynakları aracılığıyla bu durumun hala devam ettiği görülmektedir. Şiddet eğilimleri yüksek olan bireylerin saldırgan davranışlar sergilemesi de beklenebilir. Saldırganlık çocuklarda ve ergenlerde sık görülen davranışsal sorunlardan biridir (Craig ve ark., 2009). Yapılan araştırma da okul takımlarında yer alan ve almayan gençlerin şiddet eğilimlerini ve saldırganlık düzeylerini tespit amaçlıdır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına göre;

Okul takımlarına katılan ve katılmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin araştırılmak üzere kurgulanan bu çalışmada, okul takımında yer alma cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında araştırma sonuçlarına göre; fiziksel saldırganlık alt boyutunda kadınlar lehine, Düşmanlık alt boyutunda ise erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Şiddet Duygusu, Bilişim Aracılığı ile Şiddet alt boyutlarında ve Şiddet Eğilimi toplam puanlarında kadın katılımcıların, Şiddet Uygulama alt boyutunda ise erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu ve bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Katılımcıların cinsiyet değişkeni okul takımında olmama durumuna göre ise Fiziksel, Sözel, Saldırganlık toplam puanı, Şiddet Duygusu, Bilişim Aracılığı ile Şiddet, Zarar Verme ve Şiddet Eğilimi toplam puanlarında erkek katılımcıların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Akınsel (2018), erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha yüksek ortalamalara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde farklı bir çalışmada ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimi düzeylerinde erkek öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (İkiz ve Sağlam, 2017). Ek olarak literatürde erkeklerin şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğunu bulgulayan birçok çalışma (Avcı ve Yıldırım, 2015; Gençoğlu ve ark., 2014; Karakaş ve Acar, 2023; Özcan ve ark., 2020) bulunmaktadır. Araştırmacılar erkeklerin sadece şiddet düzeylerinin değil aynı zamanda şiddet uygulama seviyelerinin de daha yüksek olduğunu bildirmektedirler (Otto, 2000). Bu araştırmaların aksine Yönet ve ark., (2016) yaptığı araştırma sonuçlarında saldırganlıkta kız ve erkek öğrenciler arasında bir farkın olmadığını belirtmektedir. Benzer sonuçlarla Saklızun (2023), aktif olarak spor içerisinde olan spor ortaöğretim öğrencilerini örneklem olarak belirlediği çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin şiddet eğilimleri düzeylerinde istatistiksel olarak bir farka rastlamamıştır. Spor doğası gereği rekabet içermesi, kazanma ve kaybetme

duygularının sürece dahil olması sporcuların öfke kontrolünü zorlaştırıp şiddet ve saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olabilir. Bireysel sporlardan ziyade takım sporları ile uğraşan sporcuların sürekli fiziksel temas içerisinde olması istenmeyen davranışları daha fazla sergilemelerine yol açabilir. Yapılan bazı araştırmalar bu varsayımları doğrular nitelikte spor yapan ergenlerin, spor yapmayanlara göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir (Bartlett ve ark., 2018; Xia ve ark., 2019). Atatekin ve İstanbullu (2023) yılında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeylerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin şiddet düzeylerinde spor yapanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı farka rastlamıştır. Öte yandan saldırganlık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmasa da spor yapanların saldırganlık düzeylerinin daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğunu tespit etmişleridir. Araştırmacılar bu sonuçların spor yapan kişilerin çok fazla fiziksel temas içerisinde olmasından kaynaklı olduğunu düşünmektedirler. Dahası araştırmacılar spor ortamlarındaki bu şiddet ve saldırganlık olaylarının sporun bir parçası ve doğası gereği olduğu yönünde bir algının olduğu (Greitemeyer, 2016), saha dışında da yansıtma eğiliminin yüksek ve endişe verici boyutta olduğunu bildirmektedirler (Basile ve ark., 2022). Fakat bununla birlikte sporun kendini kontrol etme becerileri kazandırması, enerjilerini antrenmanlarla atmaları esasında daha sakin bir kişilik oluşumuna zemin hazırlaması beklenmektedir. Çünkü spora katılım olumlu kimlik kazanılması, depresyon ve kaygıyı azaltması (Laborde ve ark., 2016), kurallara uymayı, iş birliği içerisinde çalışmayı kazandırdığı (Perce ve ark., 2021), öz düzenleme, sosyalleşme, biriken enerjiyi harcayarak sakinlik kazandırma gibi faktörlerde etkili olduğundan spora katılım ve saldırganlığın negatif yönlü bir ilişki içerisinde olması beklenmektedir (Zhu ve ark., 2022). Dolayısıyla bu becerilerin saldırganlık gibi istenmeyen davranışları azalttığı düşünülür (Poitras ve ark., 2016). Yıldız ve Tolukan (2023), takım sporu ile uğraşan sporcularda profesyonellik seviyesi arttıkça şiddet eğilimi düzeylerinin düştüğünü bulgulamaktadır. Araştırmamızda en az 1 yıldır okul sporlarına aktif katılan sporcu öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık toplam puanları okul sporların katılmayan öğrencilere kıyasla daha düşük bulunmuştur. Bu araştırma sonuçlarından yola çıkarak sporun şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerini düşürdüğünü söyleyebiliriz. Araştırmanın bir diğer bulgusunda şiddet eğilimi ve saldırganlık toplam puanlarında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çalışmamızla benzer sonuçlar içeren farklı bir çalışma da Atatekin ve İstanbullu

(2023), şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeyi arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırma sonuçları genel olarak özetlendiğinde, okul sporlarına aktif katılan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu ve şiddet eğilimi yüksek olan bireylerin saldırgan davranışlar sergileme olasılığının da yüksek olduğunu görmekteyiz. Fakat yapılan bu çalışma okul takım sporlarına katılan öğrencilerin belirli demografik özellikleri ile sınırlandırılmıştır. Bireylerin davranışlarını belirleyen birçok etken (kişilik, aile yapısı, sosyal çevre, yaptığı spor braşı vb.) mevcuttur. Bu nedenle bundan sonraki yapılacak araştırmalarda bireysel ve takım sporu yapan öğrencilerin farklı değişkenler göz önünde bulundurularak daha büyük örneklem ile çalışılması araştırmacıların önerileri arasındadır.

Kaynaklar

- Akbulut, Ö., & Çapık, C. (2022). Çok değişkenli istatistiksel analizler için örneklem büyüklüğü. *Journal of Nursology*, 25(2), 111-116. <https://doi.org/10.5152/JANHS.2022.970637>
- Akınsel, G. (2018). 15-18 yaş arasındaki ergenlerin şiddet eğilimleri ve dürtüselliklerinin ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve okur-yazarlık düzeyi arasındaki ilişki. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anderson, C. A., Berkowitz, L., Donnerstein, E., Huesmann, L. R., Johnson, J. D., Linz, D., ... & Wartella, E. (2003). The influence of media violence on youth. *Psychological science in the public interest*, 4(3), 81-110.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of psychology*, 53(1), 27-51.
- Atatekin, B., & İstanbullu, A. (2023). Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin şiddet eğilimi ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2), 73-83.
- Avcı, Ö.H. & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157-168.
- Bartlett, M. L., Abrams, M., Byrd, M., Treankler, A. S., & Houston-Norton, R. (2018). Advancing the assessment of anger in sports: Gender differences and STAXI-2

- normative data for college athletes. *Journal of clinical sport psychology*, 12(2), 114-128. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2016-0026>
- Basile, K. C., Espelage, D. L., Ingram, K. M., Simon, T. R., & Berrier, F. L. (2022). The role of middle school sports involvement in understanding high school sexual violence perpetration. *Journal of interpersonal violence*, 37(3-4), 1514-1539. <https://doi.org/10.1177/0886260520922357>
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 452–459. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.452>
- Büyüköztürk, Ş. (2011) Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Pegem A Yayınları.
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., ... & HBSC Bullying Writing Group. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International journal of public health*, 54, 216-224.
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E., & Şenel, Ö. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi (İstanbul ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 521-533.
- Dodge, K. A., Coie, J. D., & Lynam, D. R. (2006). Aggression and antisocial behavior in youth. *Handbook of Child Psychology*, 3, 719-788.
- Duman, U. (2009). Spor yapan ve yapmayan ergen öğrencilerin stresle başa çıkma düzeylerinin karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Endresen, I. M., & Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, 46(5), 468-478.
- Farrington, D. P. (2007). Childhood risk factors and risk-focused prevention. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology* (4th ed., pp. 602–640). Oxford University Press.
- Fraenkel, J., Wallen, N., Hyun, H. (1993). *How to Design and Evaluate Research in Education* 10th ed. McGraw-Hill Education.

- Gençoğlu, C., Kumcağız, H. & Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 639-652.
- Greitemeyer, T. (2022). The dark side of sports: Personality, values, and athletic aggression. *Acta psychologica*, 223, 103500.
- Haskan, Ö., & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeği'nin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- İkiz, F. E., & Sağlam, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1235-1246.
- Kaplan, B., & Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(1), 20–49. <https://doi.org/10.7816/nesne-01-01-02>
- Karakaş, F., & Acar, K. (2023). Takım sporcularının mental iyi oluş düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişki. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1-Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 617-629.
- Karataş, Z. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., & Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: Yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 353–364.
- Laborde, S., Guillén, F., & Mosley, E. (2016). Positive personality-trait-like individual differences in athletes from individual-and team sports and in non-athletes. *Psychology of sport and exercise*, 26, 9-13.
- Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6.
- Olweus, D. (1980). Familial and temperamental determinants of aggressive behavior in adolescent boys: A causal analysis. *Developmental psychology*, 16(6), 644.
- Otto, R. K. (2000). Assessing and managing violence risk in outpatient settings. *Journal of clinical psychology*, 56(10), 1239-1262.
- Özcan, A., Şermet Kaya, Ş., Özdil, K., Küçük Öztürk, G., et al. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinde şiddet eğilimi ve etkileyen faktörler. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 2-13.

- Pesce, C., Lakes, K. D., Stodden, D. F., & Marchetti, R. (2021). Fostering self-control development with a designed intervention in physical education: A two-year class-randomized trial. *Child Development*, 92(3), 937-958.
- Poitras, V. J., Gray, C. E., Borghese, M. M., Carson, V., Chaput, J. P., Janssen, I., ... & Tremblay, M. S. (2016). Systematic review of the relationships between objectively measured physical activity and health indicators in school-aged children and youth. *Applied physiology, nutrition, and metabolism*, 41(6), S197-S239.
- Reynes, E., & Lorant, J. (2004). Competitive martial arts and aggressiveness: a 2-yr. longitudinal study among young boys. *Perceptual and motor skills*, 98(1), 103-115.
- Sadeghi, S., Farajzadegan, Z., Kelishadi, R., & Heidari, K. (2014). Aggression and violence among Iranian adolescents and youth: A 10-year systematic review. *International Journal of Preventive Medicine*, 5(Suppl 2), S83.
- Saklıuzun, Ç., (2023). Spor ortaöğretimsi öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıklarının şiddet eğilimleri ile ilişkisi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Munzur Üniversitesi.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (2009). True competition: A guide to pursuing excellence in sport and society. *Human Kinetics*.
- Şahin, E., & Owen, F. (2009). Psikolojik ihtiyaçları farklı ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(32), 64-74.
- Xia, X., Zhang, J., Wang, X., & Wang, X. (2019). The approach behavior to angry words in athletes: A pilot study. *Frontiers in behavioral neuroscience*, 13, 117.
- World Health Organization (WHO), 2014. The Global status report on violence prevention 2014. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>
- Yıldız, A.B. & Tolukan, E. (2023). Profesyonelizmin takım sporcularının şiddet eğilimi üzerindeki etkisi. *ROL Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 117-127.
- Yönet, E., Çalık, F., Yaşartürk, F., & Çimen, K. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımları ile saldırganlık-şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 368-382.

Namlı S, Karababa B, Yılmaz E, Canyurt F, Çelik N, Bedir D. (2024). Okul Takım Sporlarına Katılan ve Katılmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğiliminin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 222-237.

Zhu, Y., Li, J., Zhang, M., Li, C., Lau, E. Y. H., & Tao, S. (2022). Physical activity participation and physical aggression in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 63, 102288.